Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013, sp. zn. 22 Cdo 4072/2011, ECLI:CZ:NS:2013:22.CDO.4072.2011.1

Číslo: 90/2013

Právní věta:

Poučovací povinnost soudu upravená v § 118a a násl. o. s. ř. se týká jen žalobcem vymezeného předmětu řízení, a nelze tedy účastníka poučovat o tom, že žádaného určení by snad bylo možno dosáhnout na jiném skutkovém základě.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.01.2013

Spisová značka: 22 Cdo 4072/2011

Číslo rozhodnutí: 90

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Vlastnictví

Předpisy: § 126 odst. 1 obč. zák.
§ 39 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 16. 2. 2011 určil, že ke dni úmrtí prof. MUDr. A. K., zemřelého 17. 9. 1991, svědčilo žalobkyni a) a prof. MUDr. A. K. jako manželům právo osobního užívání k ¼ pozemku parc. č. 3173/1 v k. ú. S., obec P., zapsanému v katastru nemovitostí vedeném Katastrálním úřadem pro hlavní město Prahu, katastrální pracoviště P., na LV č. 8271 pro obec P. a k. ú. S. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že kupní smlouvou z 8. 10. 1982 převedl Československý stát – OPBH v P. 5 do vlastnictví manželů prof. MUDr. A. K. a PhMr. J. K. vlastnictví k rodinnému domu čp. 2635 na pozemku parc. č. 3173/5 v k. ú. S. V článku V. smlouvy se uvádí, že pozemek bude přidělen kupujícím do osobního užívání. ONV v P. 5 rozhodl 18. 1. 1983 o přidělení pozemku parc. č. 3173/5 o výměře 101 m2 a ¼ z pozemku parc. č. 3173/1 o výměře této čtvrtiny 435,5 m2 (celý pozemek parc. č. 3173/1 má výměru 1636 m2), vše v k. ú. S., do osobního užívání výše uvedeným manželům, čímž jim vzniklo právo na uzavření dohody o zřízení práva osobního užívání k předmětným pozemkům. Dohodu o zřízení práva osobního užívání k pozemkům parc. č. 3173/1 a parc. č. 3173/5 celkem o výměře 536,5 m2 uzavřeli manželé K. dne 31. 1. 1983 s ONV v P. 5 za úplatu 8047,50 Kč. Dohoda byla registrovaná Státním notářstvím pro Prahu 5 dne 2. 12. 1983.

Soud posoudil věc podle § 135a odst. 2, § 205 odst. 1 a § 206 obč. zák. ve znění účinném do 31. 12. 1991 a dospěl k závěru, že uvedená dohoda o zřízení práva osobního užívání pozemků byla uzavřená v souladu s těmito zákonnými ustanoveními a obsahovala stanovené náležitosti. Dovodil, že dohoda není v rozporu s rozhodnutím o přidělení pozemku do osobního užívání z 18. 1. 1983, neboť na toto rozhodnutí přímo odkazuje a odpovídá i celková výměra přidělených pozemků 536,5 m2, která je součtem výměr pozemku parc. č. 3173/5 101 m2 a čtvrtiny pozemku parc. č. 3173/1 435,5 m2. Soud tak nepřisvědčil námitce žalované, že dohoda v části týkající se přidělení pozemku parc. č. 3173/1 není platná, neboť není výslovně uvedeno, že se vztahuje pouze k ¼ tohoto pozemku. Na základě § 872 odst. 1 obč. zák. se právo osobního užívání pozemku změnilo k 1. 1. 1992 na vlastnictví fyzických osob. Žalovanému zapsanému v katastru nemovitostí jako spoluvlastník podílu id. ¼ parc. č. 3173/1 nesvědčí žádný právní titul, neboť poslední titul, zakládající právo osobního užívání pozemku, svědčil manželům K. Žalobkyně jsou v řízení jako dědičky po prof. MUDr. A. K. aktivně legitimované. (Původní žalobkyně c/ MUDr. I. Ž., dříve K., v průběhu dovolacího řízení zemřela a do jejích práv vstoupil její syn JUDr. J. Ž.).

K r a j s k ý s o u d v Praze jako soud odvolací k odvolání žalované rozsudkem ze dne 21. 6. 2011 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Odvolací soud shledal dovolání důvodným. Odvolací soud uvedl, že právo osobního užívání může vzniknout pouze k pozemku jako celku. Tento právní názor byl ustálen i v soudní praxi s tím, že předmětem osobního užívání musí být pozemek jako celek a nikoliv jeho část nebo ideální podíl. Měla-li být předmětem práva osobního užívání pozemku pouze reálná část pozemku, potom bylo nutné nejprve provést reálné oddělení této části geometrickým plánem a právo pak mohlo být zřízeno až k nově vzniklému pozemku. Podle tehdy platné úpravy mohlo vzniknout právo osobního užívání pozemku i více občanům, ale jednalo se o právo nedílné, kdy účast jednotlivých spoluuživatelů není vyjádřena výší jejich podílu. Právo osobního užívání pozemku nebylo možné zřídit ke spoluvlastnickému podílu pozemku (stanovisko Nejvyššího soudu SR publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 2/81). V dané věci se rozhodnutí o přidělení pozemku do osobního užívání týkalo pouze části pozemku parc. č. 3173/1 vymezené ¼. V dohodě o zřízení práva osobního užívání pozemku sice není tento podíl výslovně uveden, ale k tomuto závěru lze dojít výkladem dohody. Odvolací soud uzavřel, že ať již by se jednalo o reálnou část pozemku, čemuž výklad spíše nasvědčuje, nebo o ideální podíl na pozemku, nemohlo k danému pozemku platně vzniknout právo osobního užívání, neboť to právní úprava vylučovala. Pro úplnost odvolací soud poznamenává, že v řízení nebylo prokázáno ani z výpisu z příslušného listu vlastnictví se nepodává, že by pozemek parc. č. 3173/1 byl reálně rozdělen geometrickým plánem. Existuje v původním stavu a je zapsán ve spoluvlastnictví více osob.

Proti rozsudku odvolacího soudu podávají žalobci dovolání, jehož přípustnost opírají o § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb., a uplatňují dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř.

Původní žalobkyně c) MUDr. I. Ž., dříve K., v průběhu dovolacího řízení zemřela. Dovolací soud rozhodl usnesením ze dne 20. 6. 2012, že v řízení bude na místo žalobkyně c) pokračováno s JUDr. J. Ž., jejím synem.

Žalobci namítají, že odvolací soud přesto, že opakoval důkazy rozhodnutím o přidělení pozemku do osobního užívání a dohodou o zřízení práva osobního užívání pozemku, se vůbec nezabýval otázkou registrace uvedené dohody státním notářstvím a jejími důsledky. Dohoda byla registrována Státním notářstvím pro Prahu 5 dne 2. 12. 1983, a tím došlo k završení vzniku práva osobního užívání předmětných pozemků podle § 205 odst. 2 obč. zák. V registračním řízení státní notářství zkoumalo, zda se konkrétní dohoda či smlouva nepříčí zákonu či zájmům společnosti. Pokud by takový

nedostatek zjistilo, dohodu by odmítlo registrovat, což se v daném případě nestalo. Rozhodnutí státního notářství je rozhodnutím konstitutivním, jímž byl vznik práva osobního užívání nastolen a soud měl určit, že sporný pozemek je ve vlastnictví žalobkyně a) a prof. MUDr. A. K.

Žalobci vytýkají odvolacímu soudu, že pokud dospěl k závěrům uvedeným ve svém rozhodnutí, měl se s ohledem na skutečnost, že žalobci (jejich právní předchůdci) žili v dobré víře, že jim svědčilo právo osobního užívání i k ¼ pozemku parc. č. 3173/1 na základě dohody registrované státním notářstvím, které se svým významem a obsahem blížilo právu vlastnickému, bezesporu zabývat otázkou možného vydržení práva osobního užívání sporného pozemku, tedy možností věc právně posoudit jinak a poskytnout žalobcům tomu odpovídající poučení k doplnění tvrzení ve smyslu § 118a odst. 2 o. s. ř. Uplynutím zákonné vydržecí doby mohlo dojít k vydržení práva a k jeho přeměně na právo vlastnické. Žalobci vytýkají odvolacímu soudu i to, že věc nehodnotil z pohledu dobrých mravů, kdy v důsledku formálně nesprávného rozhodnutí státního orgánu upřednostnil ochranu žalovaného hlavního města Prahy oproti právu na vlastnictví žalobců. Rozhodnutím odvolacího soudu došlo i k porušení článku 11 Listiny základních práv a svobod, neboť se jako dědici po prof. MUDr. A. K. nemohou domoci svých práv. Poukazují i na skutečnost, že ke spoluvlastnickému podílu na pozemku, jenž je předmětem tohoto řízení, nesvědčí žalovanému, zapsanému v katastru nemovitostí, žádný právní titul.

Z výše uvedeného vyplývá, že soud zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a věc nesprávně právně posoudil. Žalobci navrhují, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud projednal a rozhodl o dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. Rozsudek odvolacího soudu byl vydán 21. 6. 2011 a podle čl. II bodu 7 tohoto zákona dovolání proti rozhodnutím vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. Zákon č. 404/2012 nabyl podle čl. VII účinnosti 1. 1. 2013. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., že jsou uplatněny dovolací důvody upravené v § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné.

Námitka, že odvolací soud se nezabýval důsledky toho, že dohoda o zřízení práva osobního užívání byla registrována státním notářstvím, neobstojí. Konstantní judikatura totiž vychází z toho, že registrace smlouvy státním notářstvím nehojí její vady ani její neplatnost. Nejvyšší soud konstatoval, že platností dohody o zřízení práva osobního užívání pozemku z hlediska určitosti jejího obsahu (i dalších zákonných předpokladů) je možno se zabývat, i když šlo o úkon registrovaný státním notářstvím (rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, sp. zn. 22 Cdo 163/2001, publikovaný v informačním systému ASPI; podobně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2002, sp. zn. 30 Cdo 891/2002, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu – dále jen „Soubor“ – pod č. C 1270, viz též R 2/1981 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Registrace smlouvy státním notářství je sice skutečností, ke které musí soud přihlížet při zkoumání dobré víry toho, kdo se na základě registrované smlouvy chopil držby věci, nemůže však zhojit neplatnost smlouvy.

Důvodná není ani námitka, že soud se měl sám zabývat vydržením pozemku, resp. že měl poučit

žalobce o možnosti tvrdit vydržení. Občanské soudní řízení je ovládáno zásadou dispoziční a projednací; je tedy věcí žalobce, co učiní předmětem řízení a jaké skutkové okolnosti vnese do řízení. Předmětem občanského soudního řízení je žalobci uplatněný procesní nárok, který je vymezen předmětem (žalobním petitem) a základem, který tvoří právně relevantní skutečnosti, na nichž žalobce svůj nárok zakládá (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1646/2000, Soubor č. C 1103). Poučovací povinnost soudu, upravená v § 118a a násl. o. s. ř., se týká jen žalobcem vymezeného předmětu řízení, a – mimo jiné s ohledem na zachování rovnosti stran v řízení – jej nemůže překročit. „Poučení účastníků řízení postupem podle § 118a odst. 2 o. s. ř. přichází v úvahu jen tehdy, jestliže možné jiné právní posouzení věci vyžaduje doplnění vylíčení rozhodujících skutečností (a navržení důkazů je prokazující), významných z pohledu skutku, který je předmětem řízení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3090/2008, Soubor č. C 9291). Nelze tedy účastníka poučovat o tom, že žádaného určení by snad bylo možno dosáhnout na jiném právním a skutkovém základě.

Ani další námitky dovolatelů nemohou vést ke zrušení rozsudku odvolacího soudu; lze dodat, že předmětem řízení nebylo vlastnictví žalovaného, ale žalobců, takže otázka vlastnického titulu žalovaného v něm nemusela být řešena.

Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné. Dovolací důvod upravený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. tedy v posuzované věci není dán. Vady řízení uvedené v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž dovolací soud přihlíží i bez návrhu, nebyly dovolacím soudem zjištěny. Proto nezbylo, než dovolání zamítnout (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).